

พระธรรมเทศนา เรื่อง นวอัมมกถา
โดย พระศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิล ฐมมสาภิโย)
แสดงในวันอุโบสถที่พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร
วันเสาร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๙
ตรงกับที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐
เวลา ๐๙.๓๐ – ๑๐.๓๐ น.

นโม ตสสุ ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

เย เต อานนท ภิกขุ นวา อจิรปพพิชิตา อธุนาคตา อิมํ ฐมมวินยํ, เต โว อานนท ภิกขุ
ปญฺจสุ ฐมเมสุ สมหาเปตพพา นิเวเสตพพา ปติฏฺฐาเปตพพาติ.

บัดนี้ จักแสดงศาสนธรรม ธรรมะคือคำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา เพื่อให้สำเร็จ
ประโยชน์แห่งการฟังธรรม ตามสมควรแก่วันธรรมสวนะคือวันเป็นวันที่ฟังธรรม อันเวียนมาถึงเข้า.

ศาสนธรรม ธรรมะคือคำสั่งสอนนั้น แสดงสัจธรรม ธรรมะคือตัวความจริงที่พระพุทธเจ้าได้
ตรัสรู้ จึงได้ทรงนำมาแสดงสั่งสอน จำเพาะในข้อที่ควรรู้ควรเห็น สามารถที่จะรู้เห็นได้ และมีนิทาน
คือเหตุให้นำให้ทรงแสดง อันผู้ฟังอาจตรงตามให้เห็นจริงได้ และมีปาฏิหาริย์ คือผู้ปฏิบัติย่อมได้รับ
ผลตามสมควรแก่การปฏิบัติ เดิมก็เรียกรวมกันว่าธรรม ดังในคำว่า “ทรงแสดงธรรมสั่งสอน” และ
ต่อมาก็แยกออกเป็น ๒ คือเป็นธรรมที่เป็นคำสั่งสอน เป็นวินัยที่เป็นคำสั่ง เพราะฉะนั้น จึงแจกพระ
ธรรมออกเป็น ๒ คงเรียกชื่อว่าพระธรรมอย่างหนึ่ง กับพระวินัยอีกอย่างหนึ่ง ธรรมวินัยนี้จึงเป็นข้อ
ใหญ่รวมเข้าในคำว่าศาสนา ศาสนานั้นเดิมก็แปลว่าคำสั่งสอน แต่เมื่อได้แยกธรรมออกเป็น ๒ คือ
ธรรมที่เป็นคำสั่งสอน วินัยที่เป็นคำสั่ง จึงแปลศาสนาว่า คำสั่งสอน คำสั่งก็คือวินัย คำสอนก็คือธรรม
นี่คือพระพุทธศาสนาแต่เดิมมา.

แต่ในปัจจุบัน คำว่า ศาสนา หาได้มีความหมายแบบดั้งเดิมไม่ ในปัจจุบันนี้ ศาสนา มักเข้าใจ
ตามความหมายของวัฒนธรรมตะวันตก คือตามภาษาอังกฤษคำว่า Religion ตามพจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำนิยามของคำว่า ศาสนา ไว้ว่า “ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมี
หลัก คือแสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลกเป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมัตถ์ประการหนึ่ง แสดง
หลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตาม
ความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อนั้น ๆ” เป็นการแปลความตามความเชื่อทางตะวันตก

เป็นหลัก หาได้แปลตามความหมายดั้งเดิมของคำว่า ศาสนา ตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความคลาดเคลื่อนในความเข้าใจของคำว่า ศาสนา อย่างมหันต์ ถ้ายึดตามหนังสือ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนา ไม่เข้าในเกณฑ์ของความเป็นศาสนา หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่ง พระพุทธศาสนา ไม่ใช่เป็นศาสนา เพราะว่าหลักพระพุทธศาสนา ไม่ได้เน้นในเรื่อง การกำเนิดและความสิ้นสุดของโลก หรือไม่ได้ใช้หลักการเอาสวรรค์ล่อ นรกขู่ และไม่ได้เน้นในลัทธิพิธีต่าง ๆ ตามความหมายในพจนานุกรม.

ศาสนา ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นก็คือ **สาสติ กิเลเสติ สาสนิ** แปลความว่า คำสั่งสอนที่เบียดเบียนกิเลส กล่าวคือเป็นคำสั่งส่วนที่เป็นพระวินัย และเป็นคำสอนส่วนที่เป็นพระธรรม ทั้งสองส่วนมีผลด้านการเบียดเบียนกิเลส หรือ การกำจัดกิเลสออกไปจากใจ ซึ่งเป็นความหมายที่แท้จริงตามหลักพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ไม่มีลักษณะของลัทธิความเชื่อ ตามคติความเชื่อทางวัฒนธรรมตะวันตก แต่เป็นคำสั่งสอนที่มีผลให้ลดกิเลส เป็นสัจจธรรม เป็นปฏิบัติธรรม ที่ทำแล้วเห็นจริงได้ด้วยกันทุกคน.

ต่อมาจึงได้แยกออกเป็น ๓ ปิฎก คือวินัยก็คงเป็นวินัยปิฎก ธรรมก็แยกออกเป็น ๒ คือเป็น สุตตันตปิฎกและอภิธรรมปิฎก จึงเป็นปิฎก ๓ ธรรมวินัยหรือพระไตรปิฎกนี้ เป็นศาสนาหรือพระพุทธศาสนาที่เป็นส่วนปริยัติ คือเป็นข้อที่ฟังเรียน อันได้แก่ตั้งใจสดับตรับฟัง อ่านท่องบ่นจำ ทรง พ่งด้วยใจคือพินิจพิจารณาขบเจาะด้วยทิวี่ฐคือความเห็น อันได้แก่ทำความเข้าใจให้ถูกต้อง นี่เป็นปริยัติศาสนา และเมื่อปฏิบัติตามที่ได้เล่าเรียนนั้น จึงเป็นปฏิบัติศาสนา ก็ย่อลงในไตรสิกขาคือ ศีลสมาธิปัญญา ก็เป็นปฏิบัติศาสนา และเมื่อปฏิบัติก็ย่อมได้รับผลตามสมควรแก่การปฏิบัติ ตั้งแต่ เบื้องต้นยกตนให้พ้นจากโลกที่เป็นส่วนชั่ว ขึ้นสู่โลกที่เป็นส่วนดีโดยลำดับจนถึงพ้นโลก เป็นมรรค เป็นผลเป็นนิพพาน ก็เรียกรวบยอดว่าปฏิเวธศาสนา ศาสนาคือปฏิเวธ ความรู้แจ้งแทงตลอด ฉะนั้น คำว่าศาสนาจึงหมายถึงธรรมวินัยหรือปิฎก ๓ อันเป็นส่วนปริยัติ เป็นปริยัติศาสนา ไตรสิกขา ศีลสมาธิปัญญาที่ปฏิบัติ หรือธรรมทุกข้อทุกบทที่ปฏิบัติ ก็เป็นปฏิบัติศาสนา ผลของการปฏิบัติก็รวบยอดเข้าในมรรคผลนิพพาน ก็เป็นปฏิเวธศาสนา.

ศาสนาทั้ง ๓ นี้ก็กล่าวได้ว่า ตั้งอยู่ในบุคคลทุก ๆ คนนี้เอง คือเมื่อตั้งอยู่ในความจำของบุคคล ในความเข้าใจของบุคคล ก็เป็นปริยัติ เมื่อตั้งอยู่ที่กายที่วาจาที่ใจของบุคคล ก็เป็นปฏิบัติ เมื่อจิตนี้ได้รับผลเป็นความรู้ ที่ยกตนให้สูงขึ้นจนถึงมรรคผลนิพพาน ก็เป็นปฏิเวธ ศาสนานี้จึงตั้งอยู่ในบุคคลทั้งนั้น ดำรับตำราที่เป็นภายนอกนั้นเป็นเครื่องจารึกคำสั่งสอน อธิบายถึงคำสั่งสอนต่าง ๆ สำหรับอ่านอันเป็นการเรียนอย่างหนึ่ง เป็นตำรับตำราแห่งศาสนา แต่ว่าตัวศาสนานั้นตั้งอยู่ใน

บุคคลดังกล่าว ทุก ๆ คนจึงต้องมีความกำหนดจดจำ ต้องมีความเข้าใจในพระธรรมวินัยหรือในพระไตรปิฎกให้ตั้งอยู่ในตน จะต้องปฏิบัติเป็นศีลเป็นสมาธิเป็นปัญญาอยู่ในตน จะต้องมีความรู้แจ้งแทงตลอดเป็นตัวปัญญาในธรรมในวินัยขึ้นในตน จึงจะบรรลุถึงศาสนา ถ้ายังอยู่เพียงในตำราในเล่มหนังสือ ก็ยังไม่เป็นศาสนาที่ตั้งขึ้นในตน ต่อเมื่อตั้งขึ้นในตนดังกล่าวแล้วจึงจะเป็นตัวศาสนา.

การศึกษาศาสนาตามหลักพระพุทธศาสนา เห็นว่า มนุษย์ทุกคนล้วนเป็นนักศึกษา คือต้องศึกษาจนกว่าจะบรรลุ เรียกว่า เสขบุคคล และการศึกษาพระพุทธศาสนานั้นโดยย่อมี ๒ วิธี คือศึกษาในรูปแบบของบรรพชิต และในรูปแบบของฆราวาส

โดยปริยายคือทางอันหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนยกเอาภิกษุใหม่ขึ้นเป็นที่ตั้ง ว่าภิกษุเหล่าใดซึ่งเป็นภิกษุใหม่ บวชไม่นาน มาสู่พระธรรมวินัยนี้ยังไม่นาน ภิกษุเหล่านั้นอันอุปัชฌาย์อาจารย์และเพื่อนสหธรรมิกทั้งหลาย พึงแนะนำให้สมาทานให้เข้าถึงให้ตั้งอยู่ในธรรมะ ๕ ประการเหล่านี้คือ

๑. จงเป็นผู้มีศีล สำรวมในพระปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจาระคือความประพฤติดี โจรคือที่เที่ยงดี มีปกติเห็นว่าพึงกลัวในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ปฏิบัติอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ข้อ ๑ นี้ตรัสยกศีลขึ้นเป็นข้อแรก เพราะว่าศีลคือความปกติเรียบร้อยดีงามทางกายทางวาจาด้วยความตั้งใจ ย่อมเป็นต้นเดิมแห่งคุณธรรมทั้งหลาย และที่เรียกว่ามีศีลนั้น ก็ด้วยความสำรวมอยู่ในพระปาติโมกข์ คือสิกขาบท บทศึกษาที่เป็นพรหมจรรย์เบื้องต้น ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้แล้ว ทรงห้ามมิให้ประพฤตินในข้อที่ไม่ควรประพฤติ ให้ประพฤตินในข้อที่พึงประพฤติ และถึงพร้อมด้วยอาจาระคือความประพฤติที่เป็นมารยาทอันดีงามต่าง ๆ พร้อมทั้งโจจรคือที่เที่ยงไปต่าง ๆ ซึ่งทรงบัญญัติไว้นอกจากที่ทรงบัญญัติไว้ในพระปาติโมกข์ มีปกติเป็นผู้มีหิริ ความละอายใจ โอตตัปปะ ความเกรงกลัวในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อย เห็นว่าทุก ๆ ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แม้เป็นข้อเล็กน้อย อันตนพึงตั้งใจสมาทานปฏิบัติให้สมบูรณ์ ไม่ควรละเมิด ข้อ ๑ นี้เป็นข้อสำคัญ เป็นข้อที่เป็นมูลแห่งความดีทั้งปวงที่จะปฏิบัติต่อไป.

๒. ตรัสสอนให้มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย มีสติเป็นเครื่องรักษา มีสติเป็นเครื่องปกครองตน ประกอบด้วยใจที่มีเครื่องรักษาใจที่รักษาไว้ทั่วถึงแล้ว อันเรียกว่าอินทรีย์สังวร ข้อว่ามีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย คำว่า ทวาร นั้น ก็ได้แก่ ทวารทั้ง ๖ คือ จักขุทวาร ทวารตา โสตทวาร ทวารหู ฆานทวาร ทวารจมูก ชิวหาทวาร ทวารลิ้น กายทวาร ทวารกาย มโนทวาร ทวารมโนคือใจ และตาหูจมูกลิ้นกายและใจนี้เองได้ชื่อว่าอินทรีย์ ที่แปลว่าเป็นใหญ่ คือเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน ตาเป็นใหญ่ในหน้าที่เห็นรูป หูเป็นใหญ่ในหน้าที่ฟังเสียง จมูกลิ้นกายเป็นใหญ่

ในหน้าที่ทราบกลืนทราบสทราบโฏฐัพพะคือสิ่งถูกต้อง มโนคือใจเป็นใหญ่ในหน้าที่รู้หรือคิดเรื่องราว.

พระพุทเจ้าตรัสสอนให้คุ้มครองรักษาทวารทั้ง ๖ อินทรีย์ทั้ง ๖ เหล่านี้ด้วยสติ โดยมีสติรักษา มีสติคุ้มครอง พร้อมกับมีใจที่รักษาทั่วถึงแล้วเป็นเครื่องรักษา ทรงเน้นที่ใจอันเป็นข้อสำคัญ เพราะเมื่อรักษาใจข้อเดียว ก็ชื่อว่ารักษาได้ทั้ง ๖ ข้อ แต่แยกออกเป็น ๖ ก็เพื่อให้เห็นได้ชัด แต่เครื่องรักษานั้นก็คือตัวสติ ความระลึกรู้ได้ พร้อมทั้งสัมปชัญญะ ความรู้ตัว สติจึงหมายถึงความระลึกรู้ เป็นเครื่องรักษาเป็นเครื่องปกครองตาหูจมูกลิ้นกายและমনะคือใจ โดยตรงก็เป็นเครื่องรักษาใจนั่นเอง โดยที่เมื่อเห็นอะไรด้วยตา ได้ยินอะไรด้วยหู ได้ทราบอะไรด้วยจมูกด้วยลิ้นด้วยกาย ได้คิดได้รู้อะไรด้วยใจ ก็มีสติคอยกำกับใจอยู่มิให้ยึดถือสิ่งเหล่านั้นมาก่อกิเลสให้เป็นความยินดีความยินร้ายไหลเข้ามาท่วมทับใจ โดยปกติที่ใจมักจะถูกกิเลสคือความยินดีความยินร้ายนี้ไหลเข้ามา ทางตาหูจมูกลิ้นกายและমনะคือใจ มาท่วมใจ ใจจึงถูกท่วมอยู่ด้วยอารมณ์และกิเลสทั้งหลายอยู่เป็นประจำ จึงตรัสสอนให้มีอินทรีย์สังวร คือมีสติคอยระมัดระวังใจมิให้ยึดถือทั้งหมด หรือมิให้ยึดถือแต่บางส่วนว่างามว่าไม่งามเป็นต้น อันจะเป็นเหตุให้เกิดความยินดีความยินร้าย จึงจะไม่เกิดความยินดีความยินร้ายไหลเข้ามาท่วมทับใจ และเมื่อใจมีอินทรีย์สังวรดังนี้คุ้มครองรักษาอยู่ ก็จะสามารถสมาทานรักษาศีล ปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติที่พระพุทเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้วได้ทุกข้อทุกบท.

๓. ตรัสสอนให้เป็นผู้ที่พูดน้อย พูดมีสิ้นสุดคือไม่พูดมาก ไม่พูดพลาถไม่รู้จักจบ แต่พูดน้อยตามต้องการ พูดมีสิ้นสุดมีจบ โดยให้การพูดอิงธรรมะ อิงวินัย อิงอรรถคือเนื้อความ อิงพยัญชนะคือถ้อยคำ อิงหลักอริยฐาน ให้พูดเป็นธรรมวาที พูดธรรม พูดวินัย พูดมีหลักมีฐานและมีสิ้นสุด การพูดนี้ก็เป็นข้อสำคัญ ทางพระพุทศาสนาได้ตรัสสอนให้พูดในกาลเทศะที่ควรพูด ให้นิ่งในข้อที่ควรนิ่งหรือในกาลเทศะที่ควรนิ่ง ให้รู้จักสำรวจมวจา แม้จะเป็นคำจริง ถ้าไม่มีประโยชน์และไม่ต้องด้วยกาลเทศะก็ไม่พูด ต่อเมื่อมีประโยชน์ต้องด้วยกาลเทศะจึงพูด ได้มีพระพุทภาษิตตรัสเอาไว้ว่า “บุคคลย่อมสร้างชวานสำหรับพันตัวเองที่ปากของตัวเอง” คือว่าพูดให้ร้ายแก่ตัวเอง พูดที่ทำให้ตัวเองต้องเดือดร้อน เพราะฉะนั้น จึงให้รู้จักสำรวจมวจาตามที่ตรัสสอนไว้นี้ คือให้พูดน้อยตามที่ควรพูด ไม่พูดยิ่งหรือพูดหย่อนกว่าที่ควรพูด แต่แม้พูดก็ให้มีที่สิ้นสุด ไม่พูดพลาถไม่รู้จักจบ.

๔. ตรัสสอนให้ส้องเสพเสนาสนะป่า เสนาสนะอันสงบสงัด ที่ป่าหรือว่าที่บริเวณป่า โดยที่มุ่งเสนาสนะอันสงบสงัดเป็นที่ตั้ง เมื่อไม่ได้ป่าก็ให้ได้เสนาสนะที่สงบสงัด และเมื่ออยู่ร่วมกันก็ต้องรู้จักปลีกตน ทำความสงบด้วยตนเอง รู้จักที่จะสร้างป่าขึ้นในใจของตัวเอง เป็นป่าใจเป็นที่สงบสงัดในใจ

เมื่อเป็นดังนี้ แม้จะอยู่ด้วยกันมากคน ก็สามารถส่องแสงเสนาสนะอันสงบสงัดได้ ด้วยการสร้างที่สงบสงัดขึ้นในใจของตัวเอง เพราะว่าเมื่อได้เสนาสนะอันสงบสงัดเป็นกายวิเวกแล้ว คือสงบสงัดกายแล้ว ก็ย่อมจะได้จิตตวิเวกคือความสงบสงัดทางจิตคือสมาธิ และเมื่อได้สมาธิก็ย่อมจะได้ปัญญา อันเป็นเหตุให้ได้ความเห็นชอบ.

จึงได้ตรัสไว้เป็นข้อคำรบ ๕ ว่า ให้ประกอบด้วยสัมมาทัสสนะคือความเห็นชอบ โดยเป็นสัมมาทิฐิคือผู้ที่มีความเห็นชอบอันเป็นตัวปัญญา รู้ชอบเห็นชอบนั้นก็คือรู้เห็นตามที่เป็นจริง เป็นสัมมาทิฐิในทางกรรม เป็นสัมมาทิฐิในทางอริยสัจจ์ สัมมาทิฐิในทางกรรมนั้น ก็มีความเห็นชอบว่ามีกรรมดีเป็นกุศล มีกรรมชั่วเป็นอกุศล เมื่อทำดี ก็ชื่อว่าทำดีทำกุศล เมื่อทำชั่วก็ชื่อว่าทำชั่วทำอกุศล และมีกรรมเป็นของของตน เป็นทายาทรับผลของกรรมที่ทำ คือรับผลชั่วเมื่อทำชั่ว รับผลดีเมื่อทำดี หรือว่ารับผลชั่วจากกรรมชั่ว รับผลดีจากกรรมดี มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย จักกระทำการกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่ว ก็จักต้องเป็นทายาทรับผลของกรรมนั้น ดังนี้เรียกว่าเป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบในกรรม มีความเห็นชอบในอริยสัจจ์ทั้ง ๔ ก็คือมีความรู้เห็นตามเป็นจริงในทุกข์ ในเหตุเกิดทุกข์ ในความดับทุกข์ ในทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนไว้.

ธรรมะทั้ง ๕ ประการนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้สำหรับให้อบรมสั่งสอนภิกษุผู้มาใหม่ แต่เมื่อพิจารณาแล้วก็จะพึงเห็นได้ว่า เป็นธรรมะที่พึงปฏิบัติสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นภิกษุใหม่ ไม่ว่าจะเป็นภิกษุเก่า ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตคือผู้บวช ไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์ผู้เป็นพุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนา ก็ชื่อว่าเป็นผู้ที่มาสู่พระธรรมวินัยนี้ หากยังมิได้ปฏิบัติก็ชื่อว่าเป็นผู้มาใหม่ด้วยกันทั้งนั้น ต่อเมื่อปฏิบัติจึงจะชื่อว่าเป็นผู้เก่า เพราะฉะนั้น เมื่อยังมิได้ปฏิบัติ ก็พึงปฏิบัติธรรมะทั้ง ๕ ประการนี้ หรือเมื่อปฏิบัติอยู่แต่ยังย่อหย่อน ก็ปฏิบัติธรรมะทั้ง ๕ ประการนี้ให้ยิ่งขึ้น ให้บริบูรณ์ขึ้น จนถึงให้เต็มบริบูรณ์ เมื่อเป็นดังนี้ก็ชื่อว่า ได้เป็นผู้ปฏิบัติพระพุทธศาสนา ทั้งส่วนที่เป็นปริยัติศาสนา ทั้งส่วนที่เป็นปฏิบัติศาสนา ทั้งส่วนที่เป็นปฏิเวธศาสนา.

เมื่อรรณาดิบายดังแสดงมา **เอว** ก็มีด้วยประการฉะนี้.